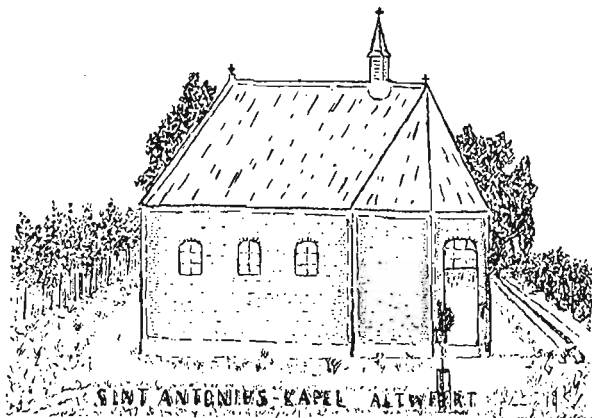

ALT-WEERT OF AOVERT.

(Nadruk verboden).

Het gehucht Altweert is oud. We zullen het de historie maar laten uitvechten, of het vóór of na Weert-stad werd bewoond. Het is opmerkelijk dat, voor zoover mij bekend, pas in 1062 gewag werd gemaakt van den plaatsnaam „Werta”, alhoewel het vrij zeker is dat Weert reeds in de

zesde eeuw, zoo niet vroeger, een „nederzetting” was. Een overlevering zegt dat de H. Wilibrordus in 't jaar 693 Weert heeft bezocht, en de H. Oda in 712 verbleef in de bosschen van Boshoven.

In de geschiedenis van Weert wordt de Bocholter- of Weerter beek meermalen genoemd. Om in de behoefte aan bruikbaar drinkwater te voorzien had Willem, Graaf van Horne, in 1296 vergunning verkregen van Goswijn van Borne, Heer van Elsloo, om door een kunstbeek water uit de Bocholterbeek te mogen trekken. Later bleek de hoeveelheid water dezer kunstbeek voor Weert te klein. Daarom deed Jacob, Graaf van Horne, een verzoek aan Lodewijk van Bourbon, Bisschop van Luik, enz., om de waterlossing driemaal grooter te mogen maken dan die, welke bij acte van vergunning, aan Willem, Graaf van Horne, was toegestaan. Op 23 September 1481 verleende Luik machtiging om de opening der beek aan de Nedermolten te Bocholt zooveel te vergrooten, dat er een hoeveelheid water in de kunstbeek kon stroomen „gelyck door een biecaer loupem can”.

De Bocholterbeek slingert zich door de weiden en bosschen van Altweert. Dicht bij het landgoed Lindenhof komt ze op Nederlandsch gebied stroomen door „den Trog”. De Trog bestaat uit twee duikers. In de diepte stroomt de Tungalroysche beek; daaroverheen de „Heerenlessing”, een afwateringskanaaltje tot stand gekomen na het „verdrag” van 17 Juni 1868, hetwelk gesloten werd tusschen een grondbezittersconsortium en eenige belanghebbende gemeenten. Het Weerterbeekje, dit is slechts een paar M. breed en ondiep, vliet over de genoemde stroompjes.

Een groot gedeelte van Aovert is vroeger door overstroomingen geteisterd. Wijfelterbroek, Kalverpeel en Vetpeel waren één groote watermassa, ongeveer 400 H.A. Indien die overstroomingen niet met storm gepaard zijn gegaan, moeten ze geweldig zijn geweest. Het is haast onverklaarbaar dat de woudreuzen, die nog liggen in „het Blaak”, door den stroom zijn omgespoeld. Konden ze spreken, die iep- en eikkolossen, welke bij lagen waterstand van het Blaak hun schurftige huid in 't zonnetje koesteren! Wat zouden ze uit den oer-tijd opdisschen! Hoe ze zich schrap zetten tegen den tyran, die nog te weinig mans was om hen mée te voeren op zijn breiden

rug! Hoe hij kabaalmakend verder joeg om een roemloozen dood te sterven in de armen van Moeder Maas!

Aovert was vóór eeuwen het dorado van wolven, vossen, reeën, otters en andere dieren, geen hartstocht hebbend voor den kruitdamp. Een stukje grond heet nog „Wolfkamer”. Voor eenige jaren kwam, in de buurt van Lindenhof, een otter even poolshoogte nemen van het Blaak. Hoe schrok hij echter! Waarom? Door 't schuchtere kraaien van een fazant-haan? Neen, een onnatuurlijke indringer deed de boorden van het voormalig rijk des otters daveren. Een glimmend monster met ijselijke klauwen. De tractor, een jonger broertje van de auto! De otter „sloeg even aan” en stevende weer naar 't buitenland!

Altweert bestaat nog uit een aanzienlijk gedeelte bosch en hei. De heide van het „Mèrling” was 20, 25 jaar geleden voor vele imkers schier onmisbaar. Van verre, uit Belgisch Limburg voerden ze, 's nachts of in de vroege, hun bijenvolken bij karvrachten aan. Zulks gebeurt nu niet meer. Deskundigen beweerden indertijd dat de heide van het Mèrling heel weinig honing meer bevat sinds de Zinkwitfabrieken van Budel-Dorplein dag aan dag hun smook over de omgeving spuwen. Op Aovert vindt men evenwel nog een model-bijenstand.

Altweerts handel was in de oudheid gericht op de steden in het Zuiden. Dat is op te maken uit oude verkeerswegen, zooals de Diester baan, de Ruitersbaan en Elteboschdijk.

In de nabijheid van de St. Antoniuskapel was een begraafplaats of doodenakker, en, alsof dat zoo bij mekaar hoorde, ook het „Kanonsveld”.

Genoemde St. Teuniskapel is een kijkje waard. Ze ligt 'n klein half uur gaans van de stad, aan de Westzijde door denebosscher ingesloten. Om de kapel ziet men kleine greppels, overblijfselen van de verschansingen die, in woelige tijden, daar door de menschen van Aovert werden aangebracht. De namen dergenen, die zich tijdens de Fransche overheersching, soms maandenlang, op den zolder der kapel schuil hielden, worden nu nog wel eens genoemd.

De bevolking van Weert zou in de 15de eeuw 16 à 17000 zielen sterk zijn geweest. Door besmettelijke ziekten en hongersnood werd ze in twee eeuwen gedund tot op 8 à 9000

zielen. Het inwontertal slonk in het laatst der 18de eeuw tot 4370. Een „kapelmeester”, wonend bij de kapel, in het huis waarin op 28 Juli 1793 de handboogschutterij „Confrèrie” werd opgericht, zei me, dat een overlevring vertelt dat de St. Teuniskapel,

HULPKERK TE ALT-WEERT.

LINDENHOF TE ALT-WEERT.

historie, maar van zoo'n vertelsel kan iets waar zijn. Heel krap heeft er de kapel wel nooit bijgezeten. De H. Antonius, Abt. evenals zijn Naamgenoot van Padua, is nu beslist „ein gooi kroekèr”, een goede Voorspreker, zegt het geloovige volk.

Den 17den Januari, naamdag van den „Eremiet met het varken”, vloeiden voorheen de offers in natura in de St. Teuniskapel rijkelijk toe. Men bracht varkenskoppen, koren en vlas. Een woordje over die varkenskoppen. Uit het leven van den H. Abt weten we dat hij bij zijn kluis een hofke had waarin hij zich graag verpoosde. Wilde dieren, ook een ever, kwamen hem verontrusten, maar zij deden hem geen letsel. De dieren werden vrienden van den Heilige. Van twee onafscheidelijke vrienden immers het spreekwoord: „Altied bie ein wie Sint Teunis mèt 't verke”. De Heilige wordt door de landlieden in 't bijzonder vereerd.

Het kapelbestuur verkocht de offers aan den meestbiedende. Sommige weldoeners schonken een varkenskop, kochten en betaalden hem, en schonken hem andermaal. Zoo offerden de lieden de dubbele waarde. Na den verkoop kregen de armen het hunne van de batjen, het overschot was voor de kapel.

In onzen tijd wordt nog alleen in geld te Altweert geofferd. Dat er nu en dan een duit in 't zakje komt moge blijken uit het feit dat de kapel uitwendig aardig is opgeknapt. 1400 gld. De smakelooze bloemenopsmuk aan weerskanten der sacristie-deur is m.i. misplaatst. Een monumentje moet geen opdirking.

Boven den hoofdingang in den gevel staat: ANNO 1723 IS GEBROCKEN DE ALDE CAPEL EN OOCK WEDEROM OP GEBODT DEZE NVE CAPEL TEREEREN VAN DEN HEYLIGEN S ANTONIAS PATRON VOOR SICTEN VAN MENSCHEN EN BEESTEN. MATHIS VAN DE BERG VAES KEVLEN CAPELMEESTERS VAN DIEN TIDT. H. ANTONIVS BIDT VOOR ONS.

In de kapel valt ons oog aanstonds op de prachtige altaarschildering. De andere schilderstukken zijn ook mooi, maar ze hebben een flinke „beurt” van deskundige hand noodig. Ter rechterzij bevindt zich een antiek beeld van O. L. V. van A. B., in een glazen kastje. Nog verdienen o.m. de aandacht een half dozijn massief koperen kandelaars, waarvoor vergeefs 800 gld. werd geboden.

In 1925 heeft Altweert een hulpkerk gekregen. Deze noodkerk, grootendeels van hout, is gebouwd naar het model der kerk te Helden-Grashoek. (Zie het plaatje). Die kerk was noodig, voor het zieleheil en... ter stoffeering van 't landschap. Het roode dak en de witte wanden komen zoo mooi uit in de groene vlakke van Aoverts centrum „Karelke”.

mocht ze onverhoopt in geldelijke moeilijkheden geraken, nog altijd verhaal zou hebben op de „stad”, omdat deze in benarde tijden door de giften van de kapel er weer bovenop was gekomen. Dit is natuurlijk géén boek

Aovert is een uitgestrekt gehucht. Verscheidene kinderen wonen meer dan 4 K.M. verwijderd van de dichtsbijzijnde scholen Keent, Tungelroy of Stramproy. Omstreeks 1850 werd de school van Keent gebouwd. Voordien had het gehucht Moesel wel zijn schooltje, maar dat was voor de meesten van Aovert te ver, net als de stadsschool. Het aantal ongeletterden was te Altweert, vóór b.v. honderd jaar, zeer groot. De eerste onderwijzer aan de Keenter school, wijlen de Heer P. H. Hermans, zal werk gevonden hebben! Hij zal zijn 400 gld. 's jaars wel verdiend hebben. Al had meester Hermans geen vet tractement, vele niet-onderwijzers beten op hout. Een landarbeider verdiende met hard zwoegen op den langen zomerdag 1 franc, of minder. Veel slechte jaren. In 1812 bewaarde een boer van Aovert de pootaardappelen in een bijenkorf, een kwantum nauwelijks genoeg voor 't tegenwoordige tuintje van een stadsmensch. Een jongmensch van Altweert ontving, omdat het „Gaoskermis” was, (groot najaarskermis) 3 heele stuivers zakgeld. Daarvan kon zelfs een jongeling van Aovert zijn liefste niet vaak tracteeren! Hij trok dan ook fluks zijn werkpak aan en ging in de Vetpeel eerst wat „hègele” (bloedzuigers) vangen, die hij aan een opkoper verkocht, welke hem daarvoor 1.80 gld. neertelde. Ja, aan initiatief ontbrak het de Aovertsen niet!

Over 't onderwijs te Keent vertelde „Zjef” (de Heer Jos. Hoens, Doenrade?) in een nieuwsblad vóór eenige jaren het volgende:

„Hij (de Heer Hermans) ontving zijn aanstelling tot onderwijzer op Keent na een openbaar examen in de toen nieuwe gemeenteschool ten overstaan van den ouden heer Beerenbroek.

Dat openbaar examen — wat heeft hij er me vaak van verteld en hoe schitterden dan zijn levendige guitige oogen, als hij sprak van de reusachtige rekenbewerkingen, die hij ten aanschouwe van de Keenterboeren uitvoerde op het zwarte bord, hoe hij goocheltoeren uithaalde met getallen en het publiek in verbazing bracht met zijn aardrijkskundige kennis.

Ja, Zjef zei hij dan op grappigen toon, het was toen werkelijk zooals Bilderdijk zei:

Moesel, Keent en Aovert stond verstomd
Hoe één hoofd aan zoo veel wijsheid komt.”

Aldus „Zjef”. Altweert tusschen de kapel en de Zuid-Willemsvaart is rond 1912 veel veranderd. Daar heeft erica en de gouden brem aanzienlijk terrein verloren. De „ijzeren man” schepte onvermoeid zand dat bij honderd-duizenden M³ door het viaduct verslonden werd voor de lijn Eindhoven-Weert. De eigenlijke „ijzeren man” kreeg gedaan en vertrok, maar de IJzeren Man, een waterplas van 9 H.A. bleef en werd zelfs met het idyllische: „Iustoord” gedoopt. De IJzeren Man, met zijn

DE IJZEREN MAN MET HET CAFÉ-RESTAURANT.

kunstmatig strand, is riant gelegen, dicht bij de Zuid-Willemsvaart aan Sluis XVI.

Toch zijn in de omgeving van den IJzeren Man de laatste jaren heel wat bosschen geveld. Honderden H.A. bosch van Aovert vielen het vuur ten prooi in de jaren 1911 en '21.

Het publiek is onvoorzichtig, hardleersch in dit opzicht.

Wat had de Nederlandsche Heidemaatschappij mooie poëtische waarschuwingen laten aanbrengen.

Met een pijp en een dop,
Als een hoed op haar kop,
Is het een zaligheid buiten!

Maar mist ze dien dop,
Het gevaar rijst ten top
Van een brand niet te stuiten.

Zoo kon men ze in de bosschen van Altweert vinden, doch besmeurd of vernield. Dit beteekent natuurlijk niet dat baldadigheid en vernielzucht alleen te Aovert gevonden wordt — neen, het is elders veel erger, maar ik heb alleen even willen aanstippen dat het aanbeveling verdient vooral de jeugd te doordringen van den plicht voorzichtig te zijn en andersmansgoed te eerbiedigen, in het belang van het algemeen en van hen zelf!

Stramproy.

W. LENAERS.